

Rapport om frivillig återvändnings verksamhet januari 2010 – dec 2012

Utbildningsförvaltningen/Skolstöd/Frivillig återvandring
Emina Krzovic Handläggare
2013-01-25
emina.krzovic@stockholm.se

Sammanfattning

Stockholms stad öppnade våren 1997 ett återvändningskontor (idag frivillig återvandring) för nya stockholmare som frivilligt önskar återvändra till sina hemländer.

I stadens mottagande av flyktingar ligger förutom en satsning på integration även ett erbjudande om stöd till frivillig återvandring.

Frivillig återvandring vänder sig främst till enskilda i Stockholms stad som vill frivilligt återvändra i och till dem som i sitt arbete eller på annat sätt kommer i kontakt med dessa personer.

Frivillig återvandring erbjuder:

1. Individuellt stöd till enskilda som frivilligt önskar återvändra till sina hemländer.
2. Stöd till stadens anställda när det gäller återvändningsfrågor.
3. Samverkan med myndigheter samt nationella och internationella organisationer gällande frivillig återvandring.

Rapporten beskriver verksamhet på frivillig återvandring för perioden januari 2010 – dec 2012 utifrån rubriker i verksamhetsplanen som finns i tjänsteutlåtande från 2010 och som avser ovan nämnda perioden.

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Arbetet med frivillig återvandring och återintegration som en del av "cirkulär migration".....	3
Frivillig återvandring.....	4
Statistik.....	5
Mottagning i hemländer.....	6
Återintegration.....	8
Övrig verksamhet.....	9

Arbetet med frivillig återvandring och återintegration som en del av ”cirkulär migration”

I stadens mottagande av flyktingar ligger förutom en satsning på integration även ett erbjudande om stöd till frivillig återvandring. Att kunna bo i sitt eget land är en grundläggande mänsklig rättighet. Artikel 13 i FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, som antogs den 10 december 1948, säger:

1. Var och en har rätt att fritt förflytta sig och välja bostadsort inom varje stats gränser.
2. Var och en har rätt att lämna varje land, även sitt eget, och att återvända till sitt land.

De flesta flyktingar som kommit till Sverige har beslutat att stanna här resten av deras liv. Sverige har en lång historia av integrationspolitik för sina nya landsmän.

Människor lämnar sitt hem av olika anledningar och migrationsprocessen har stor påverkan på den globala ekonomiska, politiska och miljömässiga utvecklingen. Människor cirkulerar, flyttar permanent och pendlar mellan olika länder. Med sig ”bär” de sina nyvunna erfarenheter, kompetenser, kapital och social- och yrkesnätverk.

Återvandrare finns bland alla samhällskategorier: Integrerade och icke integrerade i det svenska samhället, unga, äldre, småbarnsföräldrar, de som kommer från EU eller icke EU- länder osv.

Lagen om arbetskraftsinvandring ökar behoven för service till dem som ska återvända till sina länder, även EU- länder, efter avslutad arbetsperiod i Sverige. De har varit för kort tid i Sverige för att kunna alla regler som gäller när en person flyttar från landet.

Många av flyktingarna som bor i exil i Sverige väntar på att situationen i hemlandet ska förändras och stabiliseras så att det en dag blir möjligt att återvända. Sverige som skulle vara deras nya hem blir istället ett väntrum på obestämd tid. För många flyktingar och nyinflyttade till Sverige slutar aldrig drömmen om att komma hem till sitt hemland. De som har kommit till Sverige som flyktingar (och de representerar det största invandrargruppen i Sverige) bär med sig traumatiska upplevelser och en påtvingad flykt från hemlandet.

Stockholms stads Frivillig återvandring (tidigare Återvandringskontoret och i fortsättningen SSFÅ) har utvecklat arbetssätt som genom information och vägledning verkar för ett synsätt där migrationen ses som en resurs och tillväxtfaktor i samhället. Genom individuell hjälp för enskilda och seminarier och arbete med invandrarföreningar, stödjer vi och stimulerar företagande, sysselsättning och biståndsarbete för personer eller grupper som vill verka i sina forna länder. Vi vet av erfarenhet att en bra integration i Sverige leder till en bra återvandring till hemlandet och att återintegration i hemlandet därför är lika viktig. Verksamheten på SSFÅ stärktes av tankegångarna i regeringens proposition 2002/03:122 "Gemensamt ansvar - Sveriges politik för global utveckling".

Arbetet på SSFÅ är uppdelat i två viktiga områden: stöd till frivillig återvandring (ärenden) och återintegrationsaktiviteter för diaspora.

Frivillig återvandring

SSFÅ kontakter uppdelas i två kategorier: **klienter** och **återvandringsärenden**. Klienter är de som ringer, besöker eller skriver e-post till SSFÅ för att få information eller enkel rådgivning gällande sin återvandringsprocess. Uppskattningsvis 120-150 klienter kontaktar SSFÅ varje månad.

Återvandringsärenden gäller de som kontaktar handläggarna på Frivillig återvandring och får en långvarig kontakt för sin återvandringsprocess. Ett återvandringsärende kan vara både en enskild person eller en familj. De fyller i ett anmälningsformulär och handläggaren för journaler över det arbete som görs under återvandringsprocessen. Bosniska och irakiska återvandrare får även en handläggare i Bosnien och Hercegovina och Bagdad på Center för lokal utveckling och diaspora som arbetar tillsammans med handläggaren på SSFÅ.

Återvandringsärenden som gäller andra länder har bara en handläggare i Stockholm. SSFÅ behandlar 65 -70 ärende per år.

SSFÅ har under de senaste fyra åren skapat en metodik och en åttastegs modell i arbetet med återvandringsärenden. Denna modell för och med återvandrare är överförbar för återvandring oavsett vilket land de kan tänkas återvända till. Handläggare internationellt kan arbeta enligt modellen och samarbeta med handläggare i Sverige och Stockholms stad. Modellen består av 8 etapper i arbetet med ärenden:

1. Information och hjälp att ordna personliga dokument i hemlandet (ID-kort, pass, körkort, andra handlingar)
2. Boendefrågor i hemlandet (hjälp att ansöka om donationer, uthyrning, köp)
3. Kompletterande utbildning i Sverige som underlättar frivillig återvandring (kvalificerad yrkesutbildning, universitetsstudier, kurser och fördjupningskurser, särskilda utbildningar)
4. Sysselsättning i hemlandet (starta eget, jobsökande, återuppbyggnad av jordbruksegendom, pension)
5. Andra behov i hemlandet (skola, sjukvårdstjänster, äldreomsorg, föreningar)

6. Proverperiod i hemlandet
(praktik, eget företag eller jordbruk)
7. Hjälp att avregistrera sig hos svenska myndigheter
(Skatteverket, Försäkringskassan, övriga myndigheter)
8. Hjälp med flytt
(förberedelser, tullregler, transport, mottagning i hemlandet)

Modellen är allmänt accepterad och används av bl.a. Migrationsverket och Göteborgs stad.

Statistik

Obs! Statistiska uppgifter gäller för år 2010, 2011 och 2012

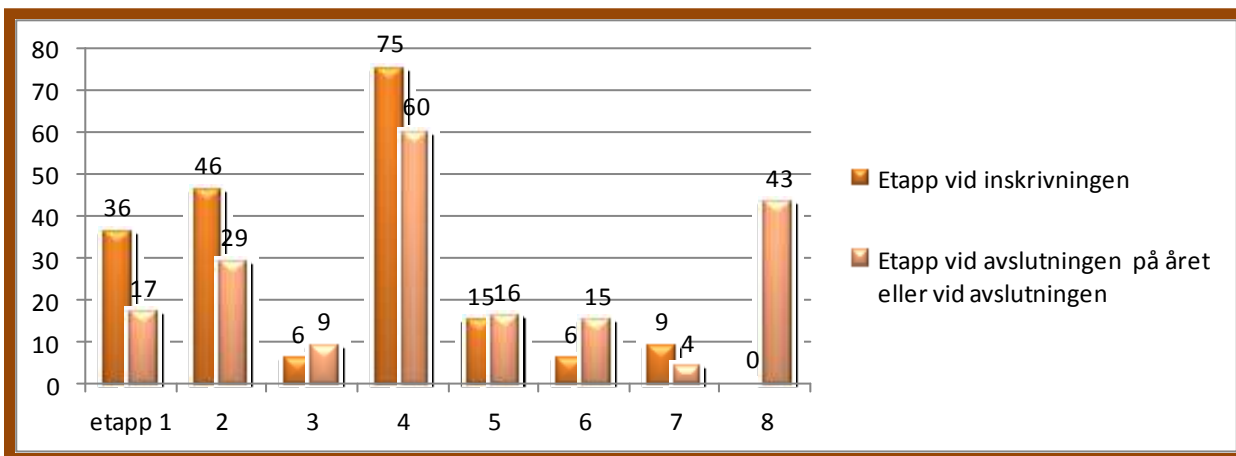
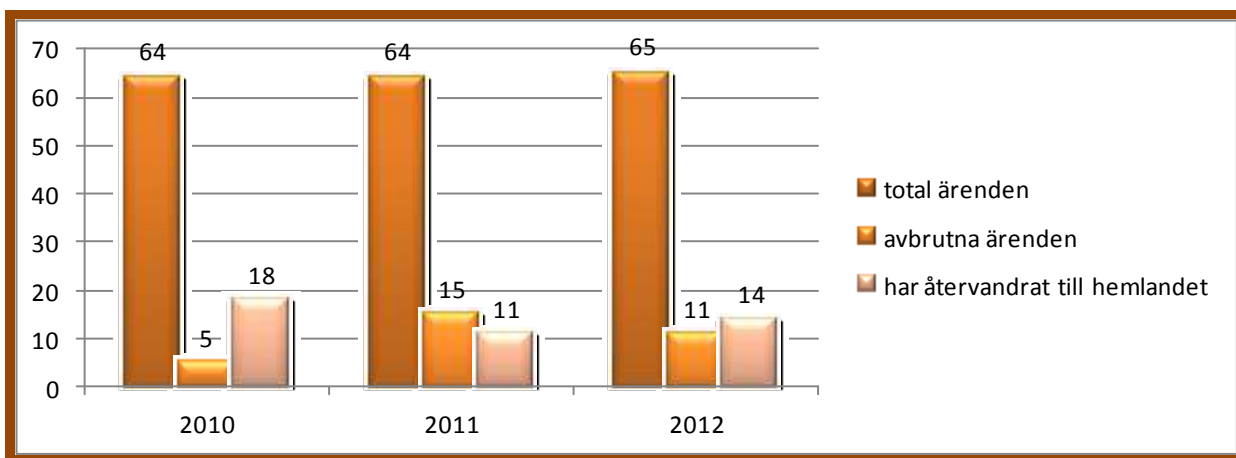
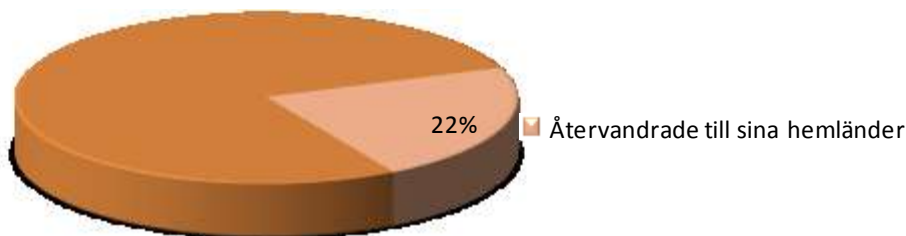

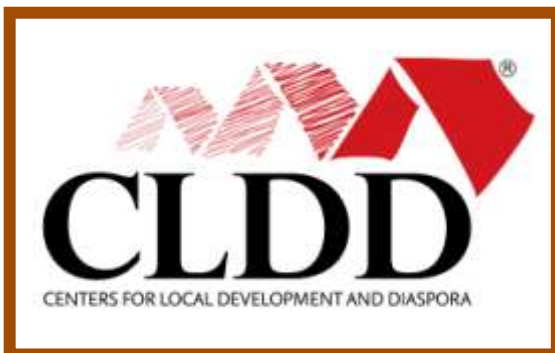
Diagram visar klienternas position i återvandringsprocessen för period 2010 – 2012

Totalt 193 ärenden 2010 - 2012

Mottagning i hemländer

SSFÅ har under de senaste åtta åren installerat nio kontor under olika tidsperioder i Bosnien och Hercegovina (BiH) med finansiering från EU Flyktingfonden och Migrationsverket och lokala kommuner. Kontoren heter Center för lokal utveckling och diaspora och ägs av hemkommunen i utlandet. Deras verksamhet motsvarar SSFÅ:s verksamhet. För närvarande finns CLDD även i Montenegro och Irak/Bagdad. SSFÅ är enligt avtalen med hemkommuner handledare och koordinator. CLDD arbetar efter samma modell oavsett i vilket land de befinner sig.

Kort beskrivning av CLDD verksamhet

Centrens huvudmålsättning är att stödja den enskildes möjlighet till engagemang och påverkan av sin egen livssituation och samhällssituationen lokalt i sitt lands hemkommun. De vänder sig till återvandrare och lokalbefolkningen. Centren tillgodoser

flyktingars behov av information, vägledning och rådgivning för att de ska kunna realisera sin återvandring.

Inriktningen på centren karakteriseras av en god tjänstemannaroll som samhällsväglare, byggd på neutralitet och sekretess såväl som kunskaper. Samhällsväglarna genomgår en skraddarsydd och verksamhetsanpassad utbildning. Personalsammansättningen karakteriseras av såväl gender- som multietniskt perspektiv.

Centrens verksamheter anpassas och utvecklas utifrån lokalbefolkningens behov och frågor, nya idéer och möjligheter tillvaratas. Det är en processinriktad verksamhet byggd på fortlöpande interaktion mellan återvandrare och de boende i området med kopplingar till diaspora i utlandet.

CLDD erbjuder:

1. Ger råd och upplysningar
2. Hänvisar till myndigheter
3. Konsultationer till myndigheter vid exempelvis avgränsade kommunala satsningar
4. Konsultationer till NGO:s vid individuella hjälpinsatser
5. Kontaktar företag

CLDD policy:

1. Rådgivande och vägledande
2. Empowerment (hjälp till självhjälp)
3. Sekretess
4. Neutralitet
5. Genderperspektiv

Resultat av ett sjuårigt samarbete mellan verksamheten Frivillig återvandring och CLDD i BiH är:

- Avsevärt underlättade byråkratiska och administrativa processer för frivilliga återvandrare
- Antalet ärenden som flyttar framåt i sina återvandringsprocesser på kortare tid har ökat
- Antalet återvandringsärenden har ökat
- Brukarna har fått bättre tillgång till nödvändig information i hemlandet
- Ökat engagemang hos de lokala myndigheterna i hemlandet kring återvandringsfrågor
- Kvalitetssäkring i arbetet med återvandringsärenden
- Diaspora från olika delar i världen samarbetar kring utvecklingen av lokalområde i hemlandet

CLDD samarbetar med SSFÅ kring återvandringsärenden och aktiviteter riktade till diaspora. SSFÅ handleder och utbildar personal på CLDD. CLDD kontor är viktigaste samarbetspartnern till SSFÅ, kommuner, institutioner och ideella organisationer. Under de gångna åren har SSFÅ uppnått betydande resultat med hjälp av en återvandringsmodell som grundas på att man arbetar i etapper. Handläggarna på SSFÅ och samhällsvägledarna på CLDD kontoren för elektroniska journaler över varje klient. Journalerna utväxlas ofta mellan handläggare i de båda länderna. Med hjälp av de elektroniska journalerna kan man i detalj följa återvandringsprocessen för varje individ. Man kan se när en klient gjort framsteg och gått över till en ny etapp.

Återintegration

För att stärka och säkra dynamiken i återvändningsprocessen hos en enskild person eller hos en familj är återintegrationsinsatser nödvändiga.

Det är svårt att ta konkreta beslut om att återvändra, även om det är ens önskan, om du inte känner dig som en delaktig medborgare i ditt samhälle i hemlandet eller om du inte reparerat ditt sociala nätverk som bröts i samband med flykten och den fleråriga vistelsen utomlands. Återkopplingar till samhället i hemlandet för att leva där kan planeras och göras på olika sätt. Arbete och skolgång är det viktigaste men svårt för diaspora. En av de möjliga aktiviteter som kan leda till *återintegrationen* är att vara aktiv inom föreningslivet i hemlandet. Längst har man kommit med metoder och modeller för återintegration tillsammans med föreningslivet i BiH. Metoder som visat sig framgångsrika för bosnier anpassas nu till Irak (Bagdad) och Somalia (Hargeisa). Det arbete SSFÅ har utfört tillsammans med lokala föreningar i BiH kan beskrivas enligt följande:

1. med stöd av CLDD kontoren inventerat befintliga föreningar i BiH och bland dem gjort ett urval som skulle kunna leda till arbete och kontakter för diaspora
2. definierat, tillsammans med dessa utvalda föreningar, arbets- och kommunikationssätt mellan dem och diaspora
3. spridit information till bosnisk diaspora i Stockholm (Sverige) om medlemskap i föreningar i hemlandet och vad det innebär att aktivt delta i föreningslivet i hemlandet
4. skapat möjligheter till direkta kontakter mellan diaspora och föreningar i hemlandet exempelvis medverkan i DI-LOK manifestationer.
5. organiserat stora konferenser i hemlandet där diaspora föreningar får möjligheter att nätverka och samarbeta med NGO i hemlandet. Connexchange konferens 2012

Ett annat sätt för återvandrarerna att återintegreras är att genom praktik på arbetsplats i hemlandet återkoppla sina yrkeskontakter och visa upp sina uppdaterade yrkesfärdigheter för arbetsgivaren. Genom SSFÅ och CLDD kan klienter få praktik i hemlandet med förutsättning att de löser finansiering för dubbel boende under en viss period.

Övrig verksamhet

Samarbete med myndigheter och organisationer.

- SSFÅ har under perioden arbetat med att göra en databas över verksamma invandrar - föreningar i Stockholm och Sverige med fokus på bosnier, irakier och somalier. Idag samarbetar SSFÅ genom skapat nätverk av föreningar i Sverige med över 150 invandrarföreningar. Detta gör det möjligt för SSFÅ att med små medel och få anställda göra stora aktiviteter med hundratals deltagare. Dessa föreningar sprider information om pågående aktiviteter på SSFÅ till sina medlemmar och vidare, hjälper i uppsökande verksamhet av klienter, ger logistiskt stöd vid projekt som SSFÅ startar, kopplar ihop SSFÅ med relevanta myndigheter, organisationer och personer i hemlandet samt operativt genomför delar av aktiviteter som SSFÅ planerar.
- Samarbetsavtal mellan Göteborgs stad och Stockholms stad. Stockholms stad och Göteborgs stad ska samarbeta om återvändningsfrågor. Det är bara ett fåtal kommuner i Sverige som har verksamhet för frivillig återvandring. *Samarbetet* mellan kommuner i Sverige om dessa frågor är därför mycket *litet*. Men Göteborgs stad och Stockholms stad har via sina förvaltningar beslutat ta del av varandras erfarenheter i arbetet med frivillig återvandring. Samarbetet kommer att pågå 2013-2014 enligt avtalet. Man ska utarbeta verksamhetsplan för varje år.
- SSFÅ samarbetar med kommuner och myndigheter nationellt och internationellt, ambassader i Sverige, internationella biståndsorganisationer samt andra relevanta aktörer kring frågor som rör diaspora och frivillig återvandring samt enskilda ärenden.
- SSFÅ tillhör enheten Skolstöd. Tillsammans har vi utvecklat aktiviteter som handlar om kunskapsöverföring till bosniska skolor när det gäller inkludering i skola med fokus på återvandrade elever till Bosnien.